DODATEK

do czasopisma „Przewodnik gimnastyczny Sokół"

wydawany

pod kierunkiem związkowego Grona nauczycielskiego.

Rok VI. — 1910. **Nr. 9.**

Biuro redakcyi i administracyi we Lwowie ul. Sokoła l. 5.

Cena prenumeracyjna: Miejscowa rocznie z przesyłką **1** kor. **50** h. Zamiejscowa **2** kor. *Przedpłata roczna z przesyłką pocztową pod opaską:* Do Królestwa Polskiego, Litwy, Rosyi **2** rs. Do W. Ks. Poznańskiego, Prus i Niemiec **2** marki. Do krajów związku poczt. Europy i Stanów Zjedn. Ameryki **3** franki. Do krajów innych podług taryfy pocztowej z doliczeniem opakowania i t. d.

TREŚĆ:

V. Zlot Sokolstwa polskiego w Krakowie

w dniach 14.—17. lipca 1910 r.

(w czasie uroczystości Grunwaldzkich).

(Ciąg dalszy).

Jak zlotowe ćwiczenia publiczne w dniach 16. i 17. cechowały się oryginalną bezprzyrządowością (tylko goście ćwiczyli na poręczach), tak też i zawody w dniach 14. i 15. lipca cechowały się charakterem sportowym, który nawet w zawodach na przyrządach uwydatniono: jak skokiem dosiężnym, skokiem przez poręcz, wspinaniem po 7 *m* wysokiej linie, ćwicz. na równoważni i przełażeniem przez parkan.

Ustanowieniem takiego programu praktycznej gimnastyki przyrządowej i wcieleniem do niego lekkiej atletyki wraz z zapasami, tudzież footballu i palanta, zaznaczył Związek Sokoli wyraźnie i zupełnie słusznie, w jakim kierunku należy dotychczasową gimnastykę sokolą rozszerzyć, aby tchnąć w nią nowe życie, aby w porze ciepłej wynieść ją ze sali pod gołe niebo, a ćwiczenia na przyrządach zredukować do tych, które w życiu praktycznem najwięcej i najprędzej znajdują zastosowanie. A chociaż pierwsza próba takich ćwiczeń dała średnie wyniki w osiągnięciu wysokich rezultatów ćwiczebnych, boć przecie Sokolstwo zaledwie dwa miesiące (maj, czerwiec 1910) miało na przygotowania i treningi, to jednak pod wzglę-

dem liczebnym rezultat był wyborny i nadspodziewany, a w przyszłości z rezultatem liczebnym, pójdzie równolegle rezultat ćwiczebny.

Warunki ogólne dopuszczały do zawodów tylko sokołów i wyjątkowo członków Tow. sportowych z Królestwa polskiego, gdyż tam, jak wiadomo, rząd Towarzystwa sokole rozwiązał, a Polacy zastępują je Tow. sportowemi.

Zawodniczyć wolno było jednostkom w jednoboju, a mianowicie: w biegu na 100 i 1000 *m*, z płotkami na 110 *m*; w skoku wyż, dal, o tyczce; w rzucie oszczepem w dal i do celu, dyskiem, kamieniem, toporkiem do celu; strzelaniu do celu z karabinu i pistoletu; szermierce na pałasze i florety; pływaniu na 100 i 1000 *m*; w jeździe na kole pojed. i tandemie na 1000 *m*, w jeździe konnej: stępo, kłusem, galopem, z przeszkodami; w skoku dosiężnym; w skoku przez poręcz; w ćwiczeniu na równoważni; we wspinaniu po linie 7 *m* długiej; w zapasach; ponadto drużynom: w biegu rozstawnym na 1000 *m* i w przełażeniu przez parkan 4 *m* wysokim.

Każdy zawodnik obowiązany był do wykonania jednego (losem wyciągniętego) obrazu zlotowych ćwicz. wolnych, czem charakteryzował swoje sokolstwo, tudzież poddać się musiał oględzinom lekarskim.

Ponadto w każdem ćwiczeniu z lekkiej atletyki ustanowiono najniższą normę, która zawodnika ubiegającego się o ogólne zwycięstwo obowiązywała, t. zn. musiał normy te osiągnąć.

I tak: w biegu na 100 *m* norma najwyżej 13 $^1/_2$ sek.; w biegu na 1000 *m* norma najwyżej 3 min. 30 sek.; w biegu na 110 *m* z płotkami norma najwyżej 25 sek.

W skoku w wyż norma n a j n i ż e j 1·10 *m*; w dal 4·20 *m*; o tyczce 2·20 *m*.

W rzucie oszczepem w dal norma n a j b l i ż e j 30 *m*; kamieniem 7 *m*; dyskiem 25 *m*

W skoku dosiężnym norma n a j n i ż e j 2·80 *m*; przez poręcz 1·30 *m*.

We wspinaniu po linie norma n a j w y ż e j 16 sek.

W strzelaniu z karabinu norma n a j m n i e j 3 celne strzały na 5.

Zawodniczący o ogólne zwycięstwo musiał wziąć udział: 1. w jednym ze skoków, 2. w jednym z biegu (z wyjątkiem rozstawnego), 3. w jednym z rzutów (z wyjątkiem rzutów do celu), 4. wspinać się po linie, 5. wykonać ćwiczenie równoważne, 6. wykonać skok przez poręcz, 7. przepłynąć z biegiem wody 200 *m*, 8. osiągnąć w strzelaniu z karabinu Manlichera 3 celne strzały na 5 w odległości 200 kroków (tarcza okrągła o średnicy 100 *cm*).

W ćwiczeniach pod 1—6 włącznie musiał osiągnąć w każdym przynajmniej 5 punktów na 10 możliwych do zdobycia.

Punkty obliczało się w ten sposób, że najwyższy wynik w danym rodzaju ćwiczeń oznaczało się liczbą (10), a normę daną w każdem ćwiczeniu oznaczało się (0). Różnicę między najlepszem a obo-

wiązkowem ćwiczeniem dzieliło się na 10 części, z których każda część oznaczała 1 punkt i podług tej tabelki obliczało się punkty wszystkich zawodników. Suma punktów zdobyta w zawodach rozstrzygała o zwycięstwie. W razie równości punktów rozstrzygała celność strzałów, ewentualnie jeszcze szybkość w pływaniu na 200 *m*.

Jak z powyższego widać, warunki były ciężkie, to też nie nie dziwmy się, że żaden ze startujących o ogólne zwycięstwo nie otrzymał nagrody, boć trudno o tak wszechstronne a ponadto wysokie wymagania. Zdobywający nagrodę najniższą (czyli ostatni z rzędu zwycięzca) musiałby zdobyć bieg 100 *m* w 12·01 sek. — ewent. 1000 *m* w 3 m. 2 sek., 110 *m* z płotkami w 22 sekundach, w skoku w wyż wysokość 1·31 *m* ewent. w skoku w dal 4·725 *m*, w skoku o tyczce 2·35 *m*, w rzucie oszczepem 35·56 *m*, ewent. dyskiem 28·85, kamieniem 7·46 *m*, wspiąć się po linie w 13·3 sek. przeskoczyć poręcz 1·70 *m* wysoką, w ćwiczeniach równoważnych 5 punktów, w strzelaniu 3 celne strzały, przepłynąć rychło 200 *m*, wykonać dobrze ćwiczenia wolne zlotowe, czyli we wszystkich tych ćwiczeniach być wcale dobrym specyalistą, t. zn. oddawać się tym ćwiczeniom i trenować kilka lat, gdy tymczasem na trenning zaledwie 2 miesiące zostawało.

Zdaje się, że tym wymaganiom wysokim przypisać należy usunięcie się od startu tak wielkiej liczby zgłoszonych. Gdy weźmiemy pod uwagę, że zgłoszenia musiano wcześniej przesłać, niż faktyczne doświadczenie wykazało niemożliwość osiągnięcia później ogłoszonych najniższych wymogów.

Nie mniej powód tak olbrzymiej różnicy w zgłoszeniach a w starcie — przypisać należy także surowemu przestrzeganiu osobistego zgłoszenia się w oznaczonej godzinie i nie przyjmowania spóźnionych, ściśle przestrzeganie w żądaniu oględzin lekarskich, tudzież zawód doznany ze strony Tow. strzeleckiego, które odmówiło w ostatniej chwili użycia strzelnicy do ostrego strzelania.

Ogólne zestawienie zawodników do wszystkich zawodów.

Związek austryacki:

	Okręg I.	zgłosz.	stanęło		Okręg I.	zgłosz.	stanęło
1	**Kraków**	26	20	8	Michałkowice . . .	1	1
2	Bochnia	8	4	9	Nowy Targ	2	1
3	Chrzanów	5	3	10	Podgórze	16	5
4	Kalwarya	1	—	11	Polska Ostrawa . .	4	1
5	Kęty	7	3	12	Skawina	4	—
6	Krzeszowice . . .	5	—	13	Skrzeczon (Śl. austr.)	1	—
7	Maków	1	—		Razem . . .	81	38

*

	Okręg II.	zgłosz.	stanęło
15	**Tarnów**	13	11
16	Brzesko	1	1
17	Dąbrowa	2	—
18	Mielec	4	3
19	Nowy Sącz	13	3
20	Pilzno	4	—
	Razem . . .	37	18
	Okręg III.		
21	**Rzeszów**	7	—
22	Dębica	10	1
23	Głogów	9	4
24	Gorlice	5	2
25	Jasło	5	5
26	Kamień	6	—
27	Kolbuszowa	8	2
28	Krosno	12	3
29	Łańcut	9	9
30	Przeworsk	5	2
31	Rozwadów	3	2
32	Sędziszów	1	—
33	Tarnobrzeg	3	3
	Razem . . .	84	33
	Okręg IV.		
34	**Przemyśl**	21	15
35	Dynów	3	2
36	Jarosław	5	2
37	Turka nad Stryjem	1	—
	Razem . . .	30	19
	Okręg V.		
38	**Lwów-Macierz** . .	56	45
39	Bolechów	8	—
40	Drohobycz	4	1
41	Dublany	3	1
42	Jaworów	3	2
43	Lwów II.	15	4
44	„ III.	4	1

	Okręg V.	zgłosz.	stanęło
45	Lwów IV.	3	3
46	Niemirów	3	—
47	Stryj	13	9
48	Żółkiew	10	10
	Razem . . .	122	76
	Okręg VI.		
49	**Tarnopol**	10	6
50	Borszczów	1	—
51	Brzeżany	3	1
52	Husiatyn	2	—
53	Trembowla	3	—
54	Założce	5	—
55	Złoczów	3	—
	Razem . . .	27	7
	Okręg VII.		
56	**Stanisławów** . . .	15	12
57	Czerniowce	1	—
58	Dolina	8	1
59	Halicz	2	—
60	Kałusz	3	1
61	Kołomyja	14	13
62	Monasterzyska. . .	5	—
63	Sadogóra	1	—
64	Zaleszczyki . . .	6	1
	Razem . . .	55	28
	Związek w Państwie niemieckiem . .	70	28
	Królestwo Polskie:		
	Warszawa	20	16
	Wilno	3	3
	Kowno	2	2
	Petersburg	2	—
	Moskwa	1	1
	Związek w Stanach Zjedn. Ameryki:		
	Nowy York	1	1
	Razem . . .	99	51

Ogółem ze Związku polskiego w Austryi (z 64 gniazd) zgłosiło się 429, stanęło 202; ze Związku polskiego w Niemczech zgłosiło się 70, stanęło 28; z Królestwa Polskiego zgłosiło się 28, stanęło 22; ze Związku polskiego w St. Zjedn. Ameryki zgłosił się 1 stanął 1; razem zgłosiło się 536 a stanęło 270.

Liczba 536 zawodników zgłosiła do obsady 1807 stanowisk zawodów jednostkowych, 24 drużyn i 43 stanowisk do ogólnego zwycięstwa.

Stanęło zaś 270 zawodników i obsadziło 580 stanowisk zawodów jednostkowych, 13 drużyn i 21 stanowisk do ogólnego zwycięstwa.

W dniu 14. lipca odbyły się zawody: *a)* kolarskie, *b)* w strzelaniu, *c)* szermiercze, *d)* pływackie i wioślarskie.

W dniu 15. lipca zaś odbyły się zawody konne, w lekkiej atletyce i na przyrządach, a mianowicie: zawody konne o godz. 8 rano w parku Jordana, zawody inne w VI. grupach na boisku zlotowem:

I. grupa: skok w wyż, skok w dal, rzut oszczepem w dal, rzut oszczepem do celu.

II. grupa: skok o tyczce w wyż, rzut dyskiem, rzut toporkiem, rzut kamieniem.

III. grupa: na przyrządach: belek równoważny, skok przez poręcz, skok dosiężny, wspinanie po linie.

IV. grupa: przełażenie przez parkan 4 *m* wysoki drużynami po 8 ludzi.

V. grupa: bieg na 100 *m*, bieg z płotkami 110 *m*, bieg rozstawny drużynami po 5 ludzi na 1000 *m*.

VI. grupa: zapasy w dwóch oddziałach, stosownie do wagi ciała.

Wyniki zawodów ponad normę.

	Biegi.	startuje	mniej niż	osięga zawodników	Uwaga
1	Bieg na 100 *m*. .	59	$13^1/_2$ sek.	33	Rezultat dobry
2	Bieg na 1000 *m* .	12	3 : 30 sek.	5	„ „
3	„ 110 z płotkami	18	25 sek.	16	„ „
	Skoki.		ponad		
4	Skok w wyż . .	48	1·10 *m*	40	Rezultat mierny
5	„ w dal . . .	64	4·20 „	50	„ wcale d.
6	„ o tyczce . .	20	2·20 „	6	„ mierny

	Rzuty.	startuje	ponad	osięga zawodników	Uwaga
7	Rzut oszczepem w dal	55	30 *m*	35	Rezultat dobry
8	„ „ do celu	18	0 punkt.	7	„ mierny
9	Rzut dyskiem . .	40	25 *m*	22	„ „
10	„ kamieniem .	41	7 „	14	„ „
11	„ topork. do celu	10	0 punkt.	7	„ dobry
	Przyrządy.		ponad		
12	Skok dosiężny . .	8	2·80 *m*	5	„ dobry
13	Skok przez poręcz .	24	1·30 „	23	„ b. dobry
14	Wspin. po linie (7 *m*)	33	poniżej 16 sek	11	„ dobry
15	Równoważnia . .	29	ponad 0 punkt.	25	„ „
	Strzelanie.		ponad		
16	Z karabinu Manlich.	23	0 punkt.	13	„ „
17	Z pistoletu . . .	7	0 „	6	„ b. dobry
	Szermierka.				
			6 punktów	2	
18	Na szable . . .	6	7 „	2	
			9 „	2	
			6 „	2	
19	Na florety . . .	5	7·50 „	1	
			8·50 „	1	
			9 „	1	
	Pływanie.		poniżej		
20	Na 100 *m* . . .	14	60 sek.	8	Rezultat dobry
21	Na 1000 *m* . . .	12	10 minut	7	„ b. dobry
	Zapasy.				
22	W ciężkiej wadze .	10	najkrótsza walka 55 sek.		„ dobry
23	W lekkiej „ .	10	najdłuższa 10 minut		
24	Jazda konna . .	7	3 osiąga nagrody		

Zawody drużynowe. 1. Bieg rozstawny 1000 *m* 6 drużyn, najkrótszy czas 2 : 14 2/5 sek., najdłuższy 2 : 30 2/5 sek., rezultat b. dobry.

2. Przełażenie przez parkan 7 drużyn, najkrótszy czas 36 2/5 sek., najdłuższy 56 sek., rezultat b. dobry.

Wyniki zawodów jednostkowych do nagrody.

Biegi.

a) Do zawodów w biegu płaskim na 100 *m*, zgłosiło się 207, stanęło 59.

I. Szewczyk Kazimierz (New York) 11 3/5 sek.
II. Schwarz Leon (Stryj) 12 1/5 sek.
III. Owsiany Antoni (Berlin I.) 12 2/5 sek.
IV. Wierzbanowski Roman (Tarnów) 12 3/5 sek.
V. Wanatowicz (Mielec) 12 5/10 sek.
VI. Ociepko Czesław (Warszawa) 12 3/5 sek.
VII. Parznicki Aleksander (Tarnopol) 12 7/10 sek.
VIII. Bartkiewicz Sylwester (Stanisławów) 12 4/5 sek.
IX. Dostatni Jan (Charlottenburg) 12 4/5 sek.
X. Gołębiowski Franc. (Rixdorf) 12 4/5 sek.

b) Do biegu płaskiego na 1000 *m* zgłosiło się 76, stanęło 12 zawodników.

I. Kuchar Tadeusz (Lwów-Macierz) 2 m. 35 1/5 sek.
II. Misiński Jerzy (Stryj) 2·44 2/5 sek.
III. Wojciechowski Julian (Charlottenburg) 2·54 sek.
IV. Smidoła Szczepan (Frankfurt) 3·16 3/5 sek.

c) Do biegu z płotkami na 110 *m*, zgłosiło się 86, stanęło 18.

I. Kuchar Tadeusz (Lwów-Macierz) 19 2/5 sek.
II. Misiński Jerzy (Stryj) 19 4/5 sek.
III. Nowak Maksymilian (Berlin I.) 21 sek.
IV. Dręgiewicz Tadeusz (Lwów-Macierz) 21 1/5 sek.

Skoki.

a) Do zawodów w skoku w wyż zgłosiło się 128, stanęło 48 zawodników.

I. Wojciechowski Julian (Charlottenburg) 1·45 *m*.
II. Ociepko Czesław (Warszawa) 1·42 *m*.
III. Kuchar Tadeusz (Lwów-Macierz) 1·40 *m*.
IV. Turżański Edward (Lwów II.) 1·40 *m*.
V. Nowak Maksymilian (Berlin I.) 1·40 *m*.
VI. Rudolf Bolesław (Berlin I.) 1·40 *m*.

b) Do zawodów w skoku w dal zgłosiło się 145, stanęło 64 zawodników.

I. Szuperski Czesław (Żółkiew) 5·25 *m*.
II. Szewczyk Stefan (New York) 5·16 *m*.
III. Wojciechowski Julian (Charlottenburg) 5·10 *m*.
IV. Dziubiński Bolesław (Stanisławów) 5·09 *m*.
V. Tylko Mieczysław (Kraków) 5 *m*.

VI. Ziarkiewicz Adam (Stanisławów) 4·95 *m.*
VII. Dręgiewicz Tadeusz (Lwów-Macierz) 4·91 *m.*

c) Do zawodów w skoku w wyż o tyczce, zgłosiło się 56, stanęło 20.

I. Herlt Jan (Lwów-Macierz) 2·50 *m.*
II. Bielański Władysław (Lwów IV.) 2·50 *m.*
III. Bogochwalski Augustyn (Stryj) 2·40 *m.*
IV. Buła Józef (Podgórze) 2·40 *m.* (Dok. nast.).

Dr.

Parki Jordana, parki gier i boiska

istniejące dla młodzieży szkół średnich w Galicyi.

1. Bąkowice pod Chyrowem — park gier, w którem każda klasa posiada osobne boisko 100×30 *m*, ogółem cały park 20.000 m^2.
2. Bochnia — park Jordana 4.800 m^2.
3. Brody — boisko obok szkoły 1.114 m^2.
4. Buczacz — boisko obok szkoły 3.189 m^2.
5. Gorlice — boisko sokole 250 m^2.
6. Jarosław — boisko 6.800 m^2.
7. Kołomyja — park gier 29.560 m^2, same płaszczyzny boiskowe 8.600 m^2.
8. Kraków wymiar boisk w parku Jordana około 4 morgów, cały park Jordana 18 morgów 113 s. kw. czyli 79.400 m^2.
9. Lwów — park Tow. Z. R. 72.567 m^2, boisko sokole 8.000 m^2, boisko cyklistów 6.000 m^2, razem 86.567 m^2.
10. Nowy Sącz — park Jordana 20.700 m^2.
11. Rzeszów — boisko II. gimnazyum 12.726 m^2.
12. Sambor — park w toku powstania na przestrzeni 22.000 m^2.
13. Sanok — park w toku powstania.
14. Stanisławów — park Jordana 57.000 m^2.
15. Stryj — park Jordana 61.114 m^2, z tego na same boisko przypada 23.939 m^2.
16. Tarnów — park w toku powstania na przestrzeni 130.000 m^2, oprócz tego ogród szkolny 3264 m^2.
17. Złoczów — boisko na wydzierżawionym gruncie 5.150 m^2.
18. Żywiec — boisko na wydzierżawionym gruncie 6.458 m^2.

Szkoły średnie innych miast w liczbie 16-stu, nie mają specyalnie przeznaczonych boisk i grywają na nieprzysposobionych łąkach.

Wykaz towarzystw i klubów sportowych istniejących w Galicyi.

Wystawa hygieny szkolnej w Paryżu 1910 roku, spowodowała Towarzystwo zabaw ruchowych do zebrania statystyki na polu gier i sportów w kraju, które poniżej pokrótce podajemy.

* * *

Przed założeniem Towarzystwa zabaw ruchowych (1905) we Lwowie, istniały następujące Towarzystwa i kluby sportowe w kraju:

Lwów:

1. Tow. chowu koni wyścigowych,
2. Tow. łyżwiarskie,
3. Galicyjskie Tow. cyklistów i motorzystów,
4. Klub footballowy »Czarni«.

Kraków:

5. Międzynarodowe Tow. chowu koni,
6. Tow. tatrzańskie,
7. Tow. wioślarskie,
8. Klub cyklistów,
9. Klub tennisowy,
10. Klub szermierczy.

Stryj:

11. Tow. łyżwiarskie.

Kołomyja:

12. Koło sportowe.

Rymanów:

13. Tow. jazdy konnej w Rymanowie.

Po zawiązaniu T. Z. R. we Lwowie powstały:

Lwów:

14. Klub piłki nożnej »Pogoń«,
15. Tow. Awiata,
16. Związek awiatyczny słuch. Politechniki,
17. Klub sportowy »Lechia«,
18. Klub sportowy »Hasmonea«,
19. Klub sportowy »Znicz«,
20. Ukraińskie Kółko sportowe,
21. Akademicki klub sportowy,
22. Karpackie Tow. narciarzy,
23. Polski Związek sportowy,
24. Oddział sportów zimowych,
25. Lwowski klub szermierzy.

Kraków:

26. Klub sportowy »Wisła«,
27. „ „ »Cracovia«,
28. Związek turystyczny,
29. Klub automobilistów,
30. Rzemieślnicze drużyny,
31. Koło karpackie Tow. narciarzy,
32. Akademicki Związek sportowy.

33. Bochnia: koło sportowe.
34. Brzeżany: klub sportowy »Podolia«.
35. Buczacz: koło sportowe.
36. Czernichów: klub sportowy »Pogoń«.
37. Drohobycz: klub sportowy »Hattique«.
38. Dublany: klub sportowy »Pogoń«.
39. Jasło: klub sportowy »Korona«.
40. — „ „ »Wisłoka«.
41. Nowy Sącz: I-szy klub piłki nożnej »Sokół«.
42. Przemyśl: Tow. zabaw ruchowych.
43. Rzeszów: klub sportowy »Resovia«.
44. Sambor: klub sportowy »Korona«.
45. — „ „ »Wawel«.
46. Sanok: Towarzystwo zabaw ruchowych.
47. Stanisławów: Klub sport. żydowsk. »Hakoach«.
48. — Polskie T. Z. R. »Revera«.
49. Stryj: klub sport. »Pogoń«.
50. Tarnopol: klub sportowy »Kresy«.
51. Tarnów: Towarzystwo zabaw ruchowych.
52. — koło sportowe.
53. Wadowice: klub sportowy »Vadovia«.
54. — „ „ »Skawa«.
55. Wieliczka: klub sportowy »Wieliczka«.
56. Wolanka: klub tennisowy.
57. Zakopane: klub tennisowy.
58. — Zakopiański klub narciarzy.
59. — Towarzystwo tatrzańskie.
60. Żółkiew: koło sportowe.

Zasady organizacyi gier ruchowych w szkole.

Pod organizacyą gier ruchowych rozumieć należy stworzenie takich warunków rozwoju, iżby gry i sporty mogły:

a) odbywać się regularnie,

b) rozwijać ewent. rozpowszechniać prawidłowo, a tem samem i wpływać potęgująco na wychowanie fizyczne narodu.

Warunkami tymi są:

Uzdolniony instruktor gier i sportów;

odpowiednio przysposobione tereny, przybory i przyrządy czyli park gier i sportów;

dobre przykuwające gry;

zespół grających, czyli dobre zgrane drużyny.

Gry ruchowe organizuje w kraju naszym 8 instytucyi, a mianowicie:

1. szkoła ludowa, jako na boisku szkolnem w czasie godzin wyznaczonych na gimnastykę lub w czasie porannych względnie popołudniowych wycieczek.

2. szkoła średnia, jako gry popołudniowe wprowadzone od r. 1890 przez c. k. Ministerstwo oświaty.

3. parki Jordana, utrzymywaniem boisk, personalu instruktorów i dostarczaniem przyborów.

4. Tow. zabaw ruchowych, utrzymywaniem boisk, personalu, instruktorów, dostarczaniem przyborów i urządzeń różnych.

5. Kluby sportowe footballowe zdrużone i niezdrużone w Polskim Związku sportowym.

6. Korpusy wakacyjne i kolonie w porze wakacyjnej.

7. Związek rodzicielski (Lwów) w sezonie letnim urządzaniem wycieczek i gier w szkołach żeńskich.

8. gdzieniegdzie, lecz bardzo jeszcze słabo Tow. sokole.

W wielu tych instytucyach organizacya gier nie jest precyzyjną, brak im organizatorów, brak ludzi władających grami, widzących jasno cel, do którego zdążać mają. To też rozwój gier, pomimo opieki tych instytucyi niedomaga u nas, a przyczyną główną brak organizatorów.

Jeśli mówimy o organizacyi gier, tedy musimy rozróżnić organizacyę gier gimnastycznych od organizacyi gier sportowych, w których potrzebną jest pewna specyalizacya.

Gry, które w każdej chwili zarządzić potrafimy, bez wszelkich przygotowań wielkich, bez osobnego wyspecyalizowania się technicznego jak np. gry takie: kot i mysz, dzień i noc, trzeciak i t. p. zowiemy grami gimnastycznemi, gdyż tak, jak ćwicz. gimn. możemy je traktować z każdą płcią, w każdym wieku, w różnem kwantum, na każdem miejscu.

To też gry te (gimnast.) stanowią podstawę i prawie wyłączny materyał ruchowy w szkołach ludowych i wydziałowych, na boisku szkolnem, jak w czasie wycieczek szkolnych rannych lub popołudniowych, a w szczególności w szkołach żeńskich, gdyż chłopacy wplątają między gry te swoje specyalnie upodobane gry sportowe »kiszkę«, »piłkę«, »football«.

Gry gimnastyczne nadają się wybornie jako organizacya ruchu fizycznego w szkole w czasie godzin gimnastyki, a to w lecie zamiast gimnastyki na boisku szkolnem z wymiarem dowolnym 30 do 60 minut, a to z uwagi: 1. na łatwe dostosowanie gier do wieku, inteligencyi i płci młodzieży:

2. na rozmiary boiska, które z reguły są szczupłe, a tylko w rzadkich przypadkach są rozmiarów średnich lub większych;

3. na wszechstronny, masowy ruch cielesny, umożliwiający wielkiej liczbie dzieci, w krótkim czasie wykonanie wielkiej sumy pracy, wykazanej biegiem a co za tem idzie pracy płuc, serca i krwi, wogóle każdej komórki organizmu.

Dobra organizacya gier gimnastycznych w szkole i należyty ich rozwój wymaga:

a) podziału pracy na drużyny 12 15 głowowe;

b) ustanowienia w każdej drużynie przodownika »kapitana«;

c) wyznaczenia każdej drużynie stałych pól do gry na boisku, ewent. oddania przyborów do jedynego użytku;

d) pouczenia każdej nowej gry teoretycznie na tablicy w izbie szkolnej z odpowiedniem zwróceniem uwagi na ewent. niebezpieczeństwa, a dopiero po takiem przygotowaniu przystępuje się do ćwiczenia gry drużynami.

Taka organizacya ułatwia olbrzymio zadanie nauczyciela i zaoszczędza mu zdrowia. Młodzież bowiem, skoro z klasy wybiegnie na boisko, staje natychmiast pod komendą swoich kapitanów na wyznaczonych sobie polach i rozpoczyna pracę, a nauczyciela czynność ogranicza się do ogólnego nadzoru, od czasu do czasu poinstruowania, zachęty, pochwały lub łagodzenia sporów.

Przeprowadziwszy w klasie taką organizacyę drużynową, dajemy podstawę młodzieży do kultywowania gier w godzinach popołudniowych samodzielnie, gdyż drużyny takie zachęcone przez nauczyciela i przygotowane w grach sportowych, jak footballu, palancie, basket ballu i t. p. znajdą się zawsze gdzieś na błoniach, celem zabawienia się grą, a to właśnie jest jednem z największych zadań szkoły w dziedzinie wychowania fizycznego, t. j. pobudzenia młodzieży do samodzielnego zorganizowanego drużynowo uprawiania gier popołudniowych.

Wszelkie tworzenie Towarzystw celem popierania gier młodzieży szkolnej, w ostatecznym swoim celu zdążać winno i zdąża do tego momentu, który niepospolite ma znaczenie dla kształcenia charakteru jednostki i całego narodu. Ostatecznie po pierwszych latach działania Towarzystwa ku wspieraniu gier, ogranicza się ono do dostarczenia młodzieży: dobrych boisk do gier, przyborów, pomocy lekarskiej, tudzież ogólnego tylko nadzoru pedagogicznego z wykluczeniem instruktorstwa w grze, albowiem to z czasem, gdy nauczyciel będzie umiał gry organizować i instruować młodzież wyniesie ze szkoły.

Tak więc »drużyna« staje się niejako protoplazmą, komórką pierwotną w organizacyi i rozpowszechnieniu gier ruchowych i sportowych. Bez organizacyi drużyn nie da się pomyśleć zawładnięcie całą masą młodzieży i jej należyte pokierowanie w grach. Drużyna jest podstawą fizycznego i duchowego rządu, jest jednostką strategiczną w grze sportowej.

Od stworzenia drużyny rozpoczynamy więc naszą pracę organizacyjną. Obok tej podstawowej jednostki, drugim momentem utrzymującym regularny bieg gry, jest sama gra, jej jakość. — W grach szkolnych, zarządzanych w obowiązkowych godzinach szkolnych, może nauczyciel narzucić młodzieży grę, jakąkolwiek wybierze lub wymyśli. Obowiązek ucznia zniewala go do posłuchu i chociaż gra nie bawi go, zlecenie nauczyciela wykonywa. W grze zaś poza szkolnej, popołudniowej, obowiązku tego niema. Jeśli gra nie podoba się młodzieży, w następnym dniu nie stawi się młodzież na boisku. Tu więc musimy jej dać grę, którą sama wybierze, której pragnie, narzucać grę byłoby i niewłaściwem, niepraktycznem i nieprowadzącem do celu. Gra musi działać ożywczo na nerwy, musi wywołać wesoły nastrój, albowiem nastrój ten równie uzdrawia jak słońce i powietrze. Doświadczenie lat ostatnich poucza nas, że obecnie football jest jedyną grą, która z wielkiem zamiłowaniem grywaną bywa przez starszych i najmłodszych. Poza tem nie chce młodzież słyszeć o innej grze sportowej. To zamiłowanie do piłki nożnej, musimy uwzględnić i choćby to było nawet kosztem innych gier, musimy młodzieży grę tę uprzystępnić, tembardziej, że daje ona sposobność do gry samodzielnej, przykuwa młodzież na długie godziny tak, że musimy w niej widzieć rozwiązanie kwestyi »zyskania najlepszej gry dla młodzieży męskiej«. Z chwilą, gdyśmy to doświadczenie zrobili, że football przykuwa młodzież, zapala do gry i budzi zmysł organizacyjny, z tą chwilą uznaliśmy grę tę za odpowiednią (mimo pewnego jej niebezpieczeństwa i brutalności) i polecamy jako czynnik rozwojowy. Zakładanie drużyn footballowych z młodzieży od klasy IV. ludowej począwszy w górę, stanowi dziś regułę w rozwoju gier ruchowych i sportowych — stanowi podstawę w całej organizacyi zabaw ruchowych. Tak, jak football u chłopców, jest basket ball grą pierwszorzędnej wartości u dziewcząt i niewiast. Tworzenie drużyn dziewczęcych basket ballowych stanowić będzie podstawę w rozwoju gier wśród dziewcząt.

Uzupełnieniem tych zasadniczych gier powinny być: Hockey, palant, procna, pięstówka i ćwiczenia lekkiej atletyki, które w programie znaleźć winne od czasu do czasu miejsce. Dotychczasowe próby w parku naszym odnośnie do tych gier uzupełniających, nie były częstemi, to też stanowczo wypowiedzieć się pod tym względem nie możemy, w każdym razie młodzież męska starsza chętnie kultywuje lekką atletykę w całości, młodzież mniejsza nie odciąga się od zawodów w biegu i chodzie.

Koroną gier i ćwiczeń sportowych są zawody, t. j. mierzenie sił jednostki lub drużyny, jako jednostki strategicznej, z innemi jednostkami lub drużynami.

Zawody porównać można z zaczynem fermentu. Działają one niezmiernie pobudzająco na rozwój gier i ćwiczeń sportowych, muszą jednak być w należytej mierze, z umiarkowanym celem odpowiednio do wieku, płci i hygieny młodzieży stosowane. Nic innego,

jak liczne przeszłych lat zawody footballowe starszej młodzieży szkolnej lwowskiej sprawiły, że dziś we Lwowie każda klasa szkół średnich, począwszy od klasy 1-szej w górę ma drużyny footballu, niektóre nawet i kilka. Nie pozostały w tyle i szkoły wydziałowe, i te mają drużyny footballowe, z czego dwie »Orzeł« i »Berło« należą do organizacyi T. Z. R.

Zawody klasowe, międzyklasowe i międzyszkolne, oto silne impulsy, zachęcające młodzież do wytrwałej gry i ćwiczeń atletycznych, do rozumnie pokierowanego trenningu, aby po nim zmierzyć się z wyzwanym lub wyzywającym. Ale zawody te niechaj będą bez świecideł, bez medali. List uznania, oto cała nagroda za zwycięstwo.

Zawody footballowe t. zw. matche, tudzież zawody palantowe, piłką procną i basketballowe, dopuszczalne są już w szkołach ludowych. Z ćwiczeń lekkiej atletyki zaś: biegi i chody na krótką metę (t. j. na 60—100 *m*), biegi rozstawne o jednost. 50—100, bieg z płotkami (z obniżeniem płotków do 50 *m* i zbliżeniem 4—6 *m*, stosownie do wzrostu młodz.), rzuty lekkiemi przedmiotami i skoki w dal, w wyż, a nawet o tyczce. W szczególności najlepiej z gier nadaje się palant u chłopców, a u dziewcząt basket ball, z workiem zamiast koszyka.

Ideałem każdej szkoły, nawet ludowej, powinno być dążenie zmierzenia sił młodzieży swojej w walce czyto footballowej, palantowej lub innej, ewent. w ćwicz. sportowych, z końcem każdego roku szkolnego.

Do ideału tego nie prowadzą drogi przez wielkie przeszkody. Głównym gościńcem to dobre chęci i apostolstwo sprawy. Jeżeli w szkole zorganizujemy drużyny, jeżeli drużyny te choćby na zwykłych pastwiskach uprawiać będą pilnie gry w football, co ma miejsce także u nas we Lwowie, n. p. klub »Znicz«, »Maraton« i inne drużyny tak grają, natenczas z końcem roku szkolnego, na wezwanie nasze, drużyny te kolejno mogą zmierzyć siły swoje w matchach i ćwiczeniach sportowych.

Koszta, jakie organizacya drużyn wymaga są minimalne:

Piłkę sprawia młodzież w drodze składek, stare trzewiki znajdzie każdy w domu, bramki footballowe, zastąpią zwykłe żerdki i sznur, spodnie sportowe powstaną ze starych spodenek, które matka w domu powyżej kolan utnie i obrębi, a z tem wszystkiem organizacya skończona. Reszta przypada w udziale nauczycielowi, a to: pouczenie w grze, poświęcenie młodzieży kilku poobiedzi, wyszukanie odpowiedniej łąki do gry. Lekka atletyka również wydatków nie wymaga. I tak do skoku w dal znajdziemy na murawie odpowiednie miejsce, a miejsce doskoku łopatą wzruszymy i powstanie miękka podściółka, do skoku w wyż stojaki zrobimy z 2 żerdek, na które nabijemy szereg gwoździ, a pręt leszczynowy lub sznurek będzie poprzeczką, bambusową tyczkę do skoku zastąpi tyczka ze sosny, oszczep bambusowy zastąpi laska również ze sosny, dysk

zastąpić można krążkiem dębowym, piłkę procną wykonać można z krajki lub uszyć worek i wypełnić go piaskiem. Nawet płotki do biegu przysposobić może sobie młodzież z grubszych prętów leszczynowych. Podobnie sporządzimy sobie również przybory dla dziewcząt. Np. basket ball zastąpić można workami.

Przy dobrych chęciach ze strony nauczyciela, przy włożeniu w sprawę wychowania fizycznego nieco zamiłowania i duszy swojej, mimo tak prymitywnych urządzeń, osiągnąć można wspaniałe stosunkowo rezultaty.

Nie da się bowiem zaprzeczyć, że duszą szkoły jest nauczyciel, od niego też zawisł wszelaki rezultat na polu wychowania i nauki.

Bezsprzecznie, że krojąc organizacyę gier na wielką skalę, czy to w szkole, czy to w danej miejscowości, potrzeba do tego pieniędzy z trzykrotnem powtórzeniem tego słowa.

Kto jednak chce coś na tem polu zdziałać skromnymi środkami, prawie bez pieniędzy, niechaj zaczyna małem, ale pełen zaufania w udanie się sprawy, z apostolstwem w duszy, z wytrwałością i cierpliwością spartańską — a dojdzie do celu.

To też kończąc rzecz moją wołam: »*Kto pragnie w tym kierunku próby, niechaj zbierze z młodzieży drużynę, wyjdzie w pole, nauczy gry sportowej, zachęci siebie i młodzież do wytrwania w pracy, a da początek wielkiemu dziełu, któremu na imię odrodzenie narodu!*

E. Cenar.

Kronika.

— **Na Wystawę hygieny szkolnej w Paryżu 1910,** wysłało Towarzystwo zabaw ruchowych we Lwowie następujące przedmioty: 1. mapę Galicyi z oznaczeniem miejscowości, w których istnieją Tow. zabaw ruchowych i Tow. sport. w ogóle, tudzież kluby sportowe; 2. statystykę Tow. sportowych i klubów; 3. grafikon ruchu młodzieży szkolnej w parku gier Tow. zabaw ruchowych we Lwowie; 4. fotografie licznych zabaw i sportów T. Z. R.; 5. model parku gier T. Z. R. wielkości 1 : 200 przedstawiającą młodzież grającą w football, palanta, tennisa, naukę szermierki, strzelania z łuku, gry wojskowe, bieg płaski i z przeszkodami, skok o tyczce, skok w dal i t. p. Model przepiękny w formie, wykonał nauczyciel ludowy p. Kotuski, odznaczony na ostatniej lwowskiej wystawie hygienicznej za model sali gimnastycznej, sposobem szwedzkim urządzonej medalem srebrnym.

— **Statystyka ruchu** młodzieży szkolnej i klubów sportowych w parku Tow. zabaw ruchowych we Lwowie od założenia Towarzystwa t. j. od r. 1905 do 30. czerwca 1910.

Rok	Uczestnicy płatni	Szkoły lud. wydziałowe męskie	Szkoły lud. wydziałowe żeńskie	Szkoły średnie męskie	Szkoły średnie żeńskie	Drużyny męskie	Drużyny żeńskie	Kluby z poza Tow.	Ruch młodzieży roczny	Ruch młodzieży dzienny
Boisko cyklistów obok rogatki Stryjskiej										
1905	80	—	—	—	—	—	—	—	4800	30
1906	411	—	—	100	60	3	—	—	8800	50
1907	243	—	—	150	—	9	—	—	12000	70
Nowy Park gier Tow. zab. ruch. za rogatką Stryjską										
1908	241	—	—	400	120	6	—	Czarni 80	10000	60
1909	495	150	270	389	200	14	3	« 420	20000	150
1910	353	480	—	750	273	12	2	« 600	14773	240

Nakładem Związku polskich tow. gimn. sokolich. Odpow. red. Edmund Cenar.

I. Związkowa drukarnia we Lwowie, ul. Lindego l. 4.